

Afvalscheiding: kleuren, namen en pictogrammen

Uitgangspunten en ontwerpen

Versie 1.1

Juni 2017

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Project	4
1.2	Waarom dit document?	5
2	Algemene uitgangspunten	6
3	Uitgangspunten en ontwerpen	8
3.1	Papier	9
3.2	Glas	10
3.3	GFT en Etensresten	11
3.4	Rest	12
3.5	Plastic	13
3.6	Plastic en Drinkpakken	14
3.7	Plastic Blik Drinkpakken	15

1 Inleiding

1.1 Project

1.1.1 Van afval naar grondstof

Met het programma Van Afval Naar Grondstof (VANG) werkt het rijk aan de beweging naar een circulaire economie. Voor het verminderen van de hoeveelheid restafval van huishoudens en de dienstensector voert Rijkswaterstaat twee programma's uit: VANG Huishoudelijk afval en VANG Buitenshuis.

1.1.2 Aanleiding en doelstelling

Bij beheerders van (semi-) openbare ruimte zoals winkelcentra, stations en evenementen bestaat een grote behoefte aan een richtlijn voor meer uniforme en herkenbare afvalscheiding buitenshuis. Zeker voor plekken waar veel eenmalige bezoekers komen en waar mensen haast hebben, hebben zij de wens om het goed scheiden van afval makkelijk en herkenbaar te maken. In 2015 heeft Rijkswaterstaat hiervoor de Richtlijn 'Herkenbare afvalscheiding buitenshuis' opgesteld. Ook gemeenten zijn bezig met het verbeteren van de huishoudelijke afvalinzameling en zoeken daarvoor duidelijke communicatiemiddelen, waaronder kleuren, pictogrammen en een goede benaming van de afvalstromen.

In 2017 heeft Rijkswaterstaat standaardontwerpen bestaande uit kleur, benaming en pictogram beschikbaar gesteld voor gebruik voor huishoudelijk afval en vergelijkbaar afval dat buitenshuis bij bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties vrijkomt. Het gaat om afvalstromen die zowel thuis als buitenshuis veel voorkomen.

Het doel van een standaardontwerp van kleur, benaming en pictogram voor de afvalstromen is dat mensen herkennen dat er gescheiden moet worden en dat de sets mensen helpen om hun afval in de juiste bak te doen. Het gedrag van mensen is in meer of mindere mate onbewust en verschilt per plek. Rijkswaterstaat denkt dat eenheid en herkenbaarheid in kleur-naam-pictogram helpt om op al deze plekken meer en betere afvalscheiding te krijgen. Daarnaast zorgt het beschikbaar stellen van de standaardontwerpen ervoor dat organisaties deze eenvoudig kunnen toepassen, in plaats van deze zelf te moeten ontwikkelen.

Rijkswaterstaat beseft dat voor goede afvalscheiding ook aanvullende communicatie nodig is, bijvoorbeeld meer uitgebreide informatie over welke producten wel of niet bij een bepaalde afvalstroom horen om gerecycled te kunnen worden.

1.1.3 Resultaat

Het resultaat van het project zijn standaardontwerpen van kleur-naam-pictogram voor:

- Papier
- Glas
- GFT en Etensresten
- Rest
- Plastic
- Plastic en Drinkpakken
- Plastic, Blik en Drinkpakken

De afvalstroom 'Plastic' kent verschillende varianten: 'Plastic', 'Plastic en Drinkpakken' en 'Plastic Blik Drinkpakken'. Daarnaast is er de mogelijkheid om de term 'Plastic' uit te breiden tot 'Plastic verpakkingen'. De andere varianten worden dan 'Plastic verpakkingen en Drinkpakken' en Plastic verpakkingen, Blik en Drinkpakken'.

Aan de ontwerpen herkennen mensen dat er afval gescheiden moet worden. De ontwerpen verschaffen informatie om mensen te helpen hun afval in de juiste bak te doen.

Het gebruiksrecht op de ontwerpen, inclusief de pictogrammen, wordt onbeperkt verleend aan partijen die deze willen gebruiken voor het stimuleren of ondersteunen van afvalscheiding. De bestanden zijn in verschillende formaten beschikbaar gesteld. De bestanden kunnen worden gedownload via de website van Rijkswaterstaat.

1.2 Waarom dit document?

In dit document worden de uitgangspunten en de ontwerpen van de pictogrammen besproken. Deze uitgangspunten en ontwerpen zijn voortgekomen uit een ontwerpproces. Hieronder staat dit proces kort beschreven.

1.2.1 Vooronderzoeken

Een eerste vooronderzoek betrof het globaal in kaart brengen van huidige communicatie richting mensen die afval (dienen te) scheiden.

Vragen die hierin beantwoord zijn waren bijvoorbeeld: 'Welke richtlijnen liggen hieraan ten grondslag? In welke verschijningsvormen komt men de communicatie omtrent afvalscheiding gedurende de dag tegen?'

Doel van het vooronderzoek was:

- vaststellen of de vooraf gestelde uitgangspunten aansluiten bij/inspelen op bij de huidige situatie rondom communicatie rond afvalscheiding in Nederland;
- een basis te leggen voor het (schets)ontwerp van pictogrammen.

Tevens is door Kantar Public het onderzoek 'Eenduidigheid begrippen afvalstromen' uitgevoerd. Hierbij is onder stakeholders en burgers onderzoek gedaan naar welke begrippen van afvalstromen leiden tot de meeste eenduidigheid bij consumenten om zo een hogere scheiding te bevorderen.

De resultaten van dit vooronderzoek zijn gebruikt als uitgangspunten bij het verdere ontwerp- en onderzoeksproces.

1.2.2 Uitgangspunten, concept ontwerp en gebruikerstest

Op basis van de uitkomsten van de vooronderzoeken zijn er (schets)ontwerpen en uitgangspunten opgesteld. Deze zijn besproken in een expert-meeting met gedragsexperts. Na deze sessie zijn concepten voor de ontwerpen van kleur-naam-pictogram uitgewerkt.

De afdeling Experimentele en Toegepaste Psychologie, sectie Cognitieve Psychologie van de Vrije Universiteit Amsterdam (VU) heeft de conceptontwerpen getest bij het publiek. Hierbij is gebruik gemaakt van een online-onderzoek waarbij een internetpanel, dat representatief is voor de meerderjarige Nederlandse bevolking, is getest. De resultaten van dit onderzoek zijn vastgelegd in het rapport 'Testen 'kleur-naam-pictogrammen' voor afvalscheiding'.

1.2.3 Definitieve ontwerpen en verantwoording

Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek zijn de uiteindelijke ontwerpen van kleur-naam-pictogram ontwikkeld.

In dit document zijn de definitieve ontwerpen per afvalstroom weergegeven met daarbij een toelichting over de gemaakte keuzes.

2 Algemene uitgangspunten

Algemene uitgangspunten

Op basis van het (voor)onderzoek, expertise en de gebruikerstest is een aantal algemene uitgangspunten opgesteld waarop de definitieve sets van kleur-naam-pictogram zijn afgestemd.

Kwaliteit is belangrijker dan kwantiteit

Als belangrijkste uitgangspunt is vastgesteld dat een goede kwaliteit van afvalscheiding belangrijker is dan kwantiteit. Het is dus belangrijker dat recyclebare afvalstromen niet worden 'vervuild' met restafval, dan dat recyclebaar afval per abuis bij restafval belandt.

Terminologie, kleur & pictogram

Er is sprake van redundantie in kleur, pictogram en naam. Elke afvalstroom heeft dus een unieke naam, kleur en pictogram. De drie elementen samen vormen zo een sterk geheel.

Representatieve & toekomstbestendige pictogrammen

Per afvalstroom is één representant gekozen als pictogram. Hierdoor kunnen de representanten zo groot mogelijk worden afgebeeld.

De gekozen representanten zijn eenduidig, representatief en toekomstbestendig. Ze sluiten aan bij wat uit vooronderzoek bleek als gebruikelijke producten.

De afgebeelde objecten zullen niet in alle gebruiksomgevingen het belangrijkste afvalobject van de betreffende stroom zijn.

Bij brede toepassing zullen de pictogrammen echter steeds meer geassocieerd worden met de betreffende stroom en onbewust gedrag faciliteren.

Terminologie is kort en logisch

De gekozen namen zijn zo kort, logisch en internationaal mogelijk. Bevindingen zoals beschreven in het rapport van Kantar Public 'Eenduidigheid begrippen afvalstromen' zijn hierin meegenomen.

Een natuurlijke stand zorgt voor een optimale herkenbaarheid

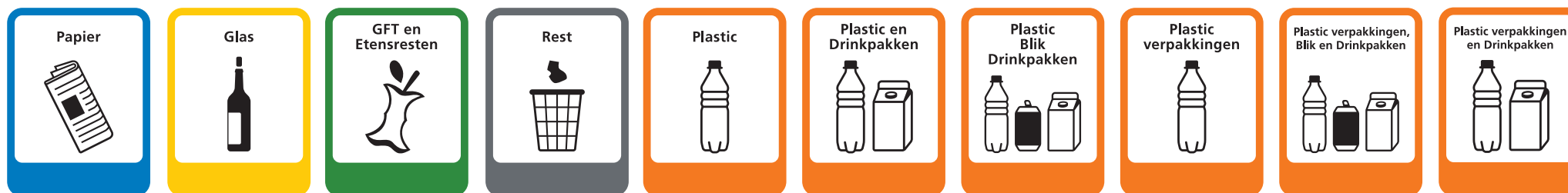
De representanten zijn in hun meest natuurlijke stand afgebeeld. Dit zorgt voor de beste en snelste correcte herkenning van de pictogrammen.

Minder afval bij het restafval door kleurgebruik

Voor de recyclebare afvalstromen zijn heldere kleuren gekozen die al geassocieerd zijn met de betreffende stroom. Het heldere kleurgebruik voor de recyclebare stromen verleidt mensen om afval niet ten onrechte bij het restafval te gooien.

Plastic stroom met verschillende varianten

De stroom 'Plastic' kent verschillende varianten die worden behandeld als één stroom met differentiaties. Dat betekent dat de differentiaties van deze stroom nooit naast elkaar getoond zullen worden. Deze stroom is nog in ontwikkeling.

3 Uitgangspunten en ontwerpen

3.1 Papier

3.1.1 Naamgeving: Papier

De term 'Papier' is kort, internationaal goed te begrijpen én breed toepasbaar.

De naam 'Papier' werd door 98% van de respondenten in het gebruikersonderzoek van de VU 'duidelijk' tot 'zeer duidelijk' bevonden.

Als alternatieve naamgeving is 'Papier en Karton' onderzocht. Uit de gebruikstest komt naar voren dat afvalscheiding kwalitatief het beste is indien de naamgeving 'Papier' in plaats van 'Papier en Karton' gebruikt wordt. Bij toepassing van de term 'Karton' treedt bijvoorbeeld verwarring op bij onder andere drinkpakken.

3.1.2 Kleur: Blauw

De kleur blauw is een veelgebruikte kleur voor deze afvalstroom. Mensen hebben dus al geleerd dat 'blauw' hoort bij 'papier'.

De kleur blauw is eenduidig benoembaar en duidelijk onderscheidend van de andere kleuren in de reeks.

Op basis hiervan is besloten om de kleur blauw (RAL5015) te gebruiken voor deze afvalstroom.

3.1.3 Pictogram: Krant

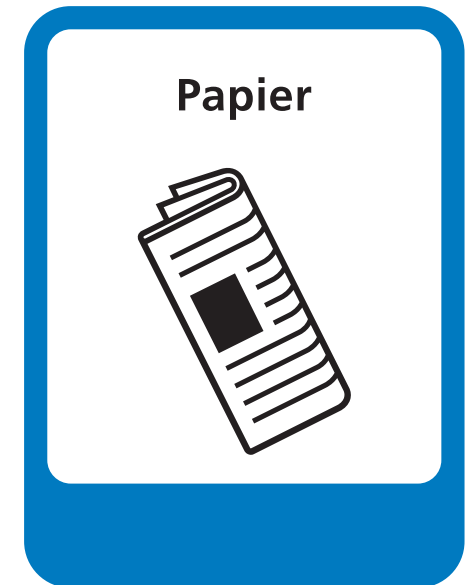
De krant is een veelgebruikte en herkenbare representant voor deze afvalstroom. De vorm is duidelijk onderscheidend van de andere pictogrammen in de reeks.

Bij het gebruikersonderzoek werd respondenten gevraagd een naam toe te kennen aan de combinatie van alleen kleur & pictogram. 87.5 % van de respondenten kon de afvalstroom goed benoemen op basis van deze combinatie. Dit betekent dat het gekozen pictogram in combinatie met de kleur goed herkenbaar en begrijpelijk is.

Als alternatief voor de krant is onderzocht of een stapeltje papier een betere representant is. Uit onderzoek bleek geen verschil in de kwaliteit en snelheid van afvalscheiding tussen beide pictogrammen te bestaan. Wel gaven mensen aan dat ze zekerder waren dat ze hun afval correct weg gooiden bij het pictogram 'krant' dan bij 'stapel papier'.

Een stapel papier is niet in alle situaties relevant: bijvoorbeeld wel op een kantoor, maar niet op een treinstation.

Om bovenstaande redenen is gekozen voor het pictogram 'krant'.

3.2 Glas

3.2.1 Naamgeving: Glas

De term 'Glas' is kort, logisch en internationaal goed te begrijpen.

Uit de gebruikerstest bleek dat afvalscheiding kwalitatief goed verloopt als de term 'Glas' wordt toegepast.

De naam 'Glas' werd door 97% van de respondenten in het gebruikersonderzoek van de VU 'duidelijk' tot 'zeer duidelijk' bevonden.

3.2.2 Kleur: Geel

De kleur geel heeft voor velen een aangeleerde link met deze afvalstroom. Deze kleur wordt ook gebruikt in de voorlichtingscampagne 'Glas in 't bakkie'.

De kleur geel is eenduidig benoembaar en duidelijk onderscheidend van de andere kleuren in de reeks.

Op basis hiervan is besloten om definitief de kleur geel (RAL1023) te gebruiken voor deze afvalstroom.

3.2.3 Pictogram: Fles

Een fles is herkenbaar en is een veel gebruikte representant voor deze stroom. Veel mensen hebben dus 'fles' al geleerd als logische representant van de afvalstroom glas.

De vorm is herkenbaar en duidelijk onderscheidend van de andere pictogrammen.

Andere objecten, zoals glazen potten, zijn ook overwogen als potentiële representant. Deze zijn echter minder eenduidig herkenbaar en minder bekend als representant voor deze afvalstroom.

Bij het gebruikersonderzoek werd respondenten gevraagd een naam toe te kennen aan de combinatie van alleen kleur & pictogram. 91 % van de respondenten kon de afvalstroom goed benoemen op basis van deze combinatie. Dit betekent dat het gekozen pictogram in combinatie met de kleur goed herkenbaar en begrijpelijk is.

3.3 GFT en Etensoestresten

3.3.1 Naamgeving: GFT en Etensoestresten

De term 'GFT' blijkt onder gebruikers een breedgedragen begrip. De afkorting 'GFT' werd door 92 % van de respondenten in het gebruikersonderzoek van de VU 'duidelijk' tot 'zeer duidelijk' bevonden. Deze term scoort op het gebied van herkenbaarheid veel beter dan andere afkortingen en terminologie (zoals 'organisch afval').

De twijfel bij een deel van de gebruikers over of etensresten wel of niet in deze afvalstroom thuis horen, wordt grotendeels weggenomen door de term 'en etensresten' toe te voegen.

De naam van de afvalstroom wordt hierdoor langer, maar de kwaliteit van de afvalscheiding is door deze toevoeging beter dan bij alleen het toepassen van de term 'GFT'.

3.3.2 Kleur: Groen

Zowel de kleuren groen als bruin worden veel toegepast voor deze afvalstroom. De kleur groen sluit beter dan bruin aan op de heldere kleuren van de andere recyclebare afvalstromen. De kleur groen sluit tevens goed aan bij het organische/natuurlijke component van deze afvalstroom.

De kleur groen is eenduidig benoembaar en duidelijk onderscheidend van de andere kleuren in de reeks.

Op basis van het bovenstaande is besloten om groen (RAL6017) te gebruiken voor deze afvalstroom.

3.3.3 Pictogram: Klokhuis

De afbeelding van een klokhuis wordt voor deze afvalstroom reeds breed toegepast. Veel mensen hebben dus 'klokhuis' al geleerd als logische representant van de GFT afvalstroom.

De vorm van deze representant is herkenbaar en duidelijk onderscheidend van de andere pictogrammen.

Appels zijn etenswaren die in veel omgevingen gegeten worden. Het klokhuis is een neutraal object dat geen ongewenste of negatieve associaties oproept.

Bij het gebruikersonderzoek werd respondenten gevraagd een naam toe te kennen aan de combinatie van alleen kleur & pictogram. 71 % van de respondenten kon de afvalstroom goed benoemen op basis van deze combinatie. Dit betekent dat het gekozen pictogram in combinatie met de kleur goed herkenbaar en begrijpelijk is.

3.4 Rest

In deze paragraaf zijn de specifieke uitgangspunten en toelichting bij het ontwerp van de set kleur-naam-pictogram voor de afvalstroom 'Rest' beschreven.

3.4.1 Naam: Rest

Zowel de term 'Restafval' als 'Rest' wordt landelijk veel toegepast. Deze term is dus al bekend bij veel mensen.

De term 'Rest' is kort, logisch en internationaal goed te begrijpen. Tevens sluit deze schrijfwijze aan bij de terminologie van de andere afvalstromen; nergens wordt de term 'afval' toegevoegd.

De naam 'Rest' werd door 84% van de respondenten in het gebruikersonderzoek van de VU 'duidelijk' tot 'zeer duidelijk' bevonden.

3.4.2 Kleur: Antraciet

Vuilniszakken en klike's voor restafval zijn doorgaans grijs van kleur. Deze kleur wordt ook al veel toegepast voor deze afvalstroom.

Als tegenhanger van de heldere kleuren voor de andere afvalstromen, is het logisch om voor deze categorie de minst opvallende kleur te kiezen.

Op basis hiervan is gekozen voor de kleur antraciet (RAL7012) voor deze afvalstroom.

3.4.3 Pictogram: Afvalbak

Een generieke, herkenbare afvalbak is gekozen als meest geschikte representant.

Andere mogelijke representanten bleken minder geschikt. Bijvoorbeeld een vuilniszak: deze representant zou in sommige situaties tot ongewenst gedrag kunnen leiden. Bijvoorbeeld het weggooien van huisvuilzakken in prullenbakken op straat.

Ook illustraties van typisch restafval zijn overwogen als mogelijke representanten. Deze oplossing is echter minder geschikt omdat veel producten in de toekomst wellicht wel recyclebaar zijn of gescheiden kunnen worden. Daarnaast zijn potentiële representanten zoals chipszakje of servet qua vorm en herkenbaarheid niet geschikt.

Ook is overwogen om aan deze afvalstroom geen pictogram toe te kennen, aangezien er niet één logische representant is voor deze afvalstroom. Echter, om consistentie in de pictogrammen set te behouden, is in overleg met experts besloten om voor deze afvalstroom ook een pictogram toe te passen.

Bij het gebruikersonderzoek werd respondenten gevraagd een naam toe te kennen aan de combinatie van alleen kleur & pictogram. 80% van de respondenten kon de afvalstroom goed benoemen op basis van deze combinatie. Dit betekent dat het gekozen pictogram in combinatie met de kleur goed herkenbaar en begrijpelijk is.

3.5 Plastic

3.5.1 Naamgeving: Plastic

De term 'Plastic' werd door 92 % van de respondenten in het gebruikersonderzoek van de VU 'duidelijk' tot 'zeer duidelijk' bevonden.

Indien gewenst kan de term 'Plastic' eventueel worden uitgebreid naar 'Plastic verpakkingen'. (NB: deze langere term is niet getest in het gebruikersonderzoek).

3.5.2 Kleur: Oranje

Dankzij de 'Plastic hero' campagne heeft deze afvalstroom een duidelijke link met de kleur oranje.

De kleur oranje is eenduidig benoembaar en duidelijk onderscheidend van de andere kleuren in de reeks.

Op basis hiervan is gekozen voor oranje (RAL2004) voor deze afvalstroom.

3.5.3 Pictogram: Plastic drinkflesje

Een plastic flesje is een veelvoorkomende representant voor de afvalstroom plastic. Veel mensen hebben dus bij 'plastic flesje' al de juiste associatie met deze afvalstroom.

Het plastic flesje is een herkenbaar object dat in veel omgevingen gebruikt wordt. De vorm is herkenbaar en duidelijk onderscheidend van de andere pictogrammen. Door de ribbels, de vorm van de bodem en het feit dat het een lijntekening is, onderscheidt dit flesje zich van de wijnfles die voor 'Glas' wordt gebruikt.

Bij het gebruikersonderzoek werd respondenten gevraagd een naam toe te kennen aan de combinatie van alleen kleur & pictogram. 81 % van de respondenten gaf op basis van deze combinatie bij deze afvalstroom de juiste naam. Dit betekent dat het gekozen pictogram in combinatie met de kleur goed herkenbaar en begrijpelijk is.

Plastic

Plastic verpakkingen

Goed om te weten

Uit de test komt ook naar voren dat een groot deel van de mensen de kleur oranje inmiddels associëren met het weggooien van de drie afvalstromen plastic, blik en drinkpakken. Mensen die gewend zijn om plastic, blik en drinkpakken in één afvalstroom aan te bieden, zijn geneigd dit te blijven doen wanneer alleen 'Plastic' of 'Plastic en Drinkpakken' mogen worden aangeboden.

De verschillende pictogrammen en benamingen voor varianten kunnen dat helaas niet ondervangen. Voor deze stroom is aanvullende communicatie hierover noodzakelijk.

3.6 Plastic en Drinkpakken

3.6.1 Naamgeving: Plastic en Drinkpakken

Voor deze afvalstroom worden ook wel afkortingen gebruikt. Het volledig uitschrijven van de productgroepen blijkt echter het meest effectief. Door de term 'drink' in plaats van 'drank' te gebruiken, wordt de eventuele associatie met alcohol (of de -glazen-verpakkingen daarvan) voorkomen.

3.6.2 Pictogram: Plastic drinkflesje en drinkpak

Bij deze afvalstroom mogen niet alleen plastic verpakkingen, maar ook drinkpakken weggegooid worden. Om het verschil én de overeenkomst met de andere plastic stromen zo helder mogelijk weer te geven, zijn twee representanten gebruikt. Het plastic flesje is identiek aan het pictogram voor de afvalstroom 'Plastic'. Aan het pictogram is een drinkpak toegevoegd. Dit object is een veelvoorkomende representant voor deze productgroep.

3.7 Plastic Blik Drinkpakken

3.7.1 Naamgeving: Plastic Blik Drinkpakken

Voor deze afvalstroom worden ook wel afkortingen gebruikt (PMD, PBD). Het volledig uitschrijven van de productgroepen blijkt echter het meest effectief.

Tot nu toe werd ook vaak de term 'Metaal' gebruikt. Gebruikers geven aan dat de term 'Metaal' een sterke associatie heeft met grotere (industriële) producten. De term 'Blik' sluit beter aan met de productgroepen die in de openbare ruimte en binnenshuis vrij komen.

3.7.2 Pictogram: Plastic drinkflesje, drinkblikje, drinkpak

Bij deze afvalstroom mogen niet alleen plastic verpakkingen en drinkpakken, maar ook blik weggegooid worden. Om het verschil én de overeenkomst met de andere plastic stromen zo helder mogelijk weer te geven, zijn drie representanten gebruikt. Het plastic flesje en het drinkpak zijn identiek aan de pictogrammen voor de afvalstromen 'Plastic' en 'Plastic en Drinkpakken'. Aan het pictogram is een blikje toegevoegd. Gekozen is voor voor het toevoegen van een (drink)blikje. Dit object is een veelvoorkomende representant voor deze productgroep en sluit aan bij de terminologie (keuze 'Blik' in plaats van 'Metaal').

Plastic Blik Drinkpakken

Plastic verpakkingen, Blik en Drinkpakken

